

POLITICILE COMERCIALE ȘI ESCALADAREA PREȚURILOR PRODUSELOR AGROALIMENTARE PE PIEȚELE INTERNAȚIONALE.

Dr. Agnes GHIBUȚIU

Abstract

Since the mid-2000s food prices have been on an upward trend. In the first months of 2011, agricultural commodity prices reached an all-time high, fuelling fears about the imminent outbreak of a new food crisis, similar to the 1973/74 and 2006/08 ones. Behind concerns about increased price levels and volatility in international agricultural commodity markets lie concerns about food security. Hence, the international community is now under pressure to urgently find solutions for tempering strong upward fluctuations in prices for many major food commodities.

Trade policy changes are increasingly discussed as a major contributing factor to food price surges. This paper addresses some issues related to the recurrent global food crises from the perspective of trade policy, specifically export restrictions. After a brief review of the fundamental drivers of the upward trend in real food prices (rising global population and income, climate change, high oil prices, increasing cereal use for biofuel production, and financial speculation), it examines the upsurge in agricultural export restrictions over the recent years. Relying on WTO's trade policy monitoring exercise, it highlights typology, motivations and effects of the newly introduced export restrictions, and finds that a major factor behind their recent proliferation is the lack of effective and binding multilateral rules concerning these trade policy instruments. The paper argues that strengthening and improving WTO's rules and disciplines is essential for mitigating increased price pressure and volatility as well as the associated food security risks. While the issue of export restrictions is currently the topic of discussions under the Doha Round, trade negotiations are in impasse since 2008. Hence, urgent and successful conclusion of the round would be an essential step. In the meanwhile, a closer regular monitoring of all forms of export restrictions would help to provide at least more transparency in this area. A collective agreement to limit the extent of restrictive trade measure would be also useful. Finally, a more systematic and internationally coordinated approach would be needed to improve commodity governance and contend with spiralling food prices and volatility.

Key words: food prices, food price volatility, agricultural trade, agricultural trade policy, WTO, Doha Round

JEL classification: F13, O13, Q17, Q18

Introducere

În prezent, comunitatea internațională se află sub presiunea stringentă de a găsi soluții pentru temperarea fluctuațiilor puternice în sens crescător ale prețurilor în cazul a numeroase produse de bază agricole. În primele luni ale anului 2011, nivelul prețurilor produselor de bază agricole pe piețele internaționale – reflectat de diferiți indicatori, inclusiv de Indicele FAO al prețurilor produselor alimentare mondiale – a atins din nou vârfurile din perioada 2006/07, alimentând temerile că s-ar putea repeta crizele alimentare din anii 1973/74 și 2006/07. De altfel, în contextul intensificării tensiunilor pe piețele internaționale agroalimentare, în prima parte a anului 2011 au putut fi auzite numeroase avertismente din partea unor înalte oficialități și reprezentanți ai unor organisme economice internaționale în legătură cu înmulțirea semnalelor privind iminența izbucnirii unei noi crize alimentare, similară celor precedente. Cel mai recent avertisment a venit din partea directorului general al Organizației Mondiale a Comerțului (OMC), Pascal Lamy, care, la deschiderea celui de-al XIII-lea Congres al Asociației Europene a Economistilor din Agricultură, organizat la Zuerich, în perioada 30 august – 2 septembrie 2011, a atenționat asupra pericolului pe care îl generează la nivel global spirala creșterii prețurilor produselor alimentare, subliniind, totodată, că lumea de azi duce lipsa unor politici agricole coerente atât la nivel internațional, cât și național, care să fie capabile să abordeze securitatea alimentară și consecințele nefaste ale creșterii prețurilor produselor agricole (WTO, 2011a).

1. Spirala creșterii prețurilor produselor agroalimentare

Datele statistice arată că începând de la mijlocul anilor '2000, prețurile s-au înscris pe o traiectorie puternic ascendentă, în cazul a numeroase produse alimentare de bază acestea atingând în prezent niveluri istorice. Astfel, în iulie 2011, Indicele prețurilor produselor alimentare calculat de Banca Mondială arăta o creștere cu 33% față de aceeași lună a anului trecut, menținându-se în apropierea vârfurilor anului 2008. Creșteri deosebit de mari ale prețurilor au

înregistrat porumbul, grâul și zahărul, în condițiile în care stocurile pe plan internațional s-au menținut la niveluri scăzute record (WTO, 2011a).⁵

În iunie 2011, Indicele prețurilor produselor alimentare al Băncii Mondiale s-a cifrat la 269 puncte, cu puțin sub recordul absolut de 274 puncte atins în februarie 2011. De atunci, creșterile de prețuri au cunoscut o oarecare nivelare, ridicând implicit întrebarea dacă nu cumva s-a atins punctul de inflexiune care să inducă liniștirea consumatorilor și temperarea investițiilor speculative. Dar, estimările din august 2011 ale firmei globale de analiză și consultanță *Oxford Analytica* sugerează că, pe termen scurt, prețurile se vor caracteriza în continuare prin volatilitate accentuată din cauza ofertei limitate (Oxford Analytica, 2011). Întrucât factorii de bază care determină evoluția prețurilor reale ale alimentelor – creșterea populației și a veniturilor la nivel global, schimbările climaterice și prețurile ridicate ale țițeiului – vor continua să exercite presiuni în sensul majorării prețurilor pe termen mai lung, și componenta speculativă este așteptată să-și mențină influența, în pofida eforturilor G-20 de a reduce volatilitatea printr-o mai bună gestionare a pieței internaționale a produselor de bază.⁶

În timp ce creșterea prețurilor produselor alimentare se poate dovedi benefică fermierilor, aceste evoluții pun în pericol securitatea alimentară a unui mare număr de consumatori vulnerabili. Potrivit estimărilor FAO, numărul persoanelor care suferă de foamete și subnutriție la nivel global s-a ridicat la 925 milioane în 2010, fiind mai mare decât înaintea crizei economice și alimentare din 2008/2009. Or, tensiunile curente de pe piața agroalimentară generează riscul de malnutriție pentru încă 44 milioane de persoane, după cum a estimat recent Banca Mondială. Dar fluctuațiile notabile în sens crescător ale prețurilor produselor alimentare sunt îngrijorătoare nu numai în virtutea impactului puternic pe care îl exercită asupra sărăciei în țările în dezvoltare, ci și a efectelor lor destabilizatoare la nivel global. Este larg recunoscut faptul că majorarea

⁵ Majorarea Indicelui prețurilor produselor alimentare în perioada iulie 2010-iulie 2011 s-a datorat în special creșterii cu 54% a prețului cerealelor (grâu, porumb și orez). Prețul zahărului, cu o creștere de 62%, s-a dovedit și mai volatil decât cel al cerealelor. Prețurile uleiurilor și grăsimilor au fost la rândul lor volatile, fără însă a depăși creșterea anuală a Indicelui pe ansamblu (Oxford Analytica, 2011).

⁶ La reuniunea din noiembrie 2010, din Seoul, liderii G-20 au convenit să acționeze în direcția consolidării coerenței și coordonării politicilor în materie de securitate alimentară, precum și a sporirii productivității agriculturii și a disponibilului de alimente. De asemenea, au solicitat organizațiilor internaționale competente să elaboreze, până la reuniunea G-20 din 2011 din Franța, propuneri pentru o mai bună gestionare a riscurilor asociate cu volatilitatea prețurilor produselor alimentare (G-20, 2010).

prețurilor produselor alimentare a constituit un factor important în declanșarea turbulențelor sociale care au avut loc în ultimul timp în unele zone ale globului.

Dar, și mai îngrijorător este faptul că, în conjunctura internațională actuală, agravarea instabilității pe piețele agroalimentare și o posibilă nouă criză globală în domeniul alimentar, similară celor din anii 1973/1974 și 2006/2008, ridică un risc major la adresa redresării economiei mondiale, cu potențialul de a o arunca din nou într-o recesiune profundă. Iată câteva argumente în acest sens. Deși a prezentat semne certe de redresare la începutul anului 2011, economia mondială este confruntată din nou cu provocări severe, începând cu problemele datoriilor suverane și pierderea încrederii în piețele financiare și până la lipsa unor reacții coordonate din partea guvernelor în abordarea problemelor structurale responsabile pentru creșterea economică slabă, pentru șomajul ridicat și pentru deficitele fiscale nesustenabile în numeroase țări dezvoltate. S-ar părea că de la o *criză financiară* s-a trecut la o *criză a creșterii economice*, numeroase economii înregistrând încă ritmuri de creștere insuficiente pentru a asigura consolidarea fiscală, atât de necesară după măsurile extraordinare adoptate în perioada crizei financiare, și a reduce șomajul ridicat, cu efectele sale devastatoare în plan social. În fine, dar nu în ultimul rând, cererea pe plan global dă semne vădite de slăbire, afectând volumul schimburilor comerciale internaționale după creșterea deosebit de dinamică din 2010 (cu 14,5%). În aceste condiții, în cursul lunii septembrie 2011, OMC a fost pusă în situația de a revizui în jos prognoza sa vizând creșterea comerțului mondial în 2011, de la 6,5% la 5,8% (WTO, 2011b).

2. Cauzele creșterii prețurilor produselor agroalimentare

Este cunoscut faptul că piețele produselor de bază agricole se caracterizează printr-un grad ridicat de volatilitate, fiind expuse unor variații mult mai mari ale prețurilor decât alte piețe, în virtutea caracteristicilor intrinseci ale acestora (precum variațiile producției agricole în funcție de condițiile climaterice, elasticitatea relativ scăzută a cererii/ofertei în raport cu prețurile, reacția lentă a ofertei față de prețuri din cauza ciclului relativ lung de producție din agricultură ș.a.). Volatilitatea prețurilor produselor agroalimentare și impactul acesteia asupra securității alimentare constituie o problemă deosebit de

complexă, cu multe dimensiuni, care țin de agricultură, dar și de alte domenii neagricole, implicând atât aspecte pe termen scurt, cât și pe termen lung, și exercită efecte puternic diferențiate asupra consumatorilor și producătorilor din țările dezvoltate și țările în dezvoltare.

Analizii au identificat numeroși factori drept cauze ale crizelor recurente “ale prețurilor alimentelor”, unii de natură structurală și cu acțiune pe termen lung, alții cu acțiune pe termen scurt, incluzând: creșterea populației globului, biocompatibilității, majorarea prețurilor la țigări, modificările intervenite în regimul alimentar al populațiilor din Asia, atacurile de cereale în acădere, schimbările climatice și riscurile asociate acestora, speculațiile financiare și, nu în ultimul rând, schimbările în termeni de politici comerciale, și în special reacțiile impuse exporturilor de produse agroalimentare. Dezbaterile în legătură cu rolul specific al acestor factori și, respectiv, cu ceea ce ar trebui considerat un fenomen “structural” și ce ar trebui privit doar ca un fenomen “ciclic” continuă pe plan internațional.

Este larg recunoscut faptul că apariția **populației și a veniturilor** în țările în dezvoltare/emergente este numără printre factorii care vor contribui semnificativ la creșterea cererii de alimente în deceniile următoare. Calculele arată că, pentru a asigura necesarul de alimente pentru o populație care la nivel planetar este așteptată să ajungă la 9,1 miliarde până în 2050 (față de 6,8 miliarde în prezent), producția agricolă ar trebui să ajungă la 70%, iar în cazul țărilor în dezvoltare cu aproape 100%.⁷ Acest aspect în sine este suficient pentru a exercita presiuni asupra prețurilor produselor de bază.

Potrivit ultimelor proiecții pe termen mediu, prețurile culturilor și ale majorității produselor animale vor fi mult mai ridicate până în 2019 (deopotrivă în termeni reali și nominali) decât în deceniul premergător creșterilor de prețuri din 2006/2008 (FAO/OCDE, 2011). Dacă ritmul de creștere a producției agricole nu va ține pasul cu cererea, aceasta va genera preiași în anaul creșterii prețurilor. Un șoc pe latura cererii sau a ofertei, în condițiile în care echilibrul dintre ofertă și cerere este deja foarte strâns, poate avea ca rezultat o volatilitate mai accentuată în anaul tendinței ascendente.

⁷ Conform proiecțiilor pe termen lung ale FAO, ritmul de creștere a producției agricole pe plan mondial este așteptat să se diminueze la 1,5% din prezent și până în anul 2030, și la 0,9% în perioada 2030-2050, comparativ cu un ritm mediu anual de 2,3% înregistrat începând din 1961 (FAO/OCDE, 2011).

Cererea de produse alimentare și furaje destinate producției de **biocombustibili** reprezintă un alt factor semnificativ. Un studiu elaborat în iunie 2011 sub coordonarea FAO/OCDE (cuprinzând contribuții din partea mai multor organizații internaționale), la solicitarea liderilor G-20 cu prilejul reuniunii din noiembrie 2010, de la Seoul, arată că, în perioada 2007-2009, biocombustibililor le-a revenit o pondere semnificativă în consumul global a numeroase culturi – respectiv, 20% în cazul tratatului de zahăr, 9% al uleiurilor vegetale și cerealelor și 4% al făcilei de zahăr (FAO/OCDE, 2011). Toate proiecțiile sugerează că, și în viitor, producția de biocombustibili va exercita presiuni considerabile în direcția creșterii prețurilor. Astfel, de exemplu, în studiul menționat sunt evidențiate unele proiecții, conform cărora prețurile internaționale pentru grâu, porumb, semințe oleaginoase și uleiuri vegetale ar putea ajunge cu 8%, 13%, 7% și, respectiv, 35% (FAO/OECD, 2011).

De asemenea, prețurile produselor de bază agricole sunt tot mai puternic corelate cu **prețurile țițeiului**, fiind afectate direct și indirect (prin intermediul prețurilor combustibililor și îngrășămintelor, de exemplu). Potrivit calculurilor specialiștilor Băncii Mondiale, o creștere a prețurilor energiei cu 10% induce o majorare cu 2-3% a prețurilor pe termen lung în cazul majorității produselor alimentare, de unde rezultă că cea mai mare parte a creșterii cu 58% a prețului mediu al produselor alimentare între 1986/2003 și 2004/2010 a-a datorat majorării cu 245% a prețului țițeiului (The World Bank, 2011).

În direcția accentuării corelației dintre prețurile țițeiului și cele ale produselor agricole au contribuit, desigur, și **investițiile financiare cu caracter speculativ**, care dețin o pondere semnificativă pe piețele produselor de bază. Potrivit analiștilor, dacă prețurile țițeiului se vor menține ridicate și volatile, această situație va contribui la creșterea prețurilor produselor agricole și a volatilității acestora din cauza sporirii costurilor inputurilor și a creșterii cererii pentru produsele de bază (zahăr, porumb, uleiuri vegetale) utilizate în producția de biocombustibili.

Dar dincolo de factorii de mai sus, care concurează, fără îndoială, la creșterea prețurilor produselor agroalimentare, concluziile a numeroase studii elaborate în ultimii ani pe plan internațional converg spre aprecierea că schimbările în materie de **politici comerciale** – ca reacție a țărilor la creșterea prețurilor produselor agroalimentare pe piețele externe sau la recoltele slabe – constituie un factor major al escaladării prețurilor produselor agroalimentare și, implicit, al

crizelor alimentare globale recurente. Iar în acest context, atenția comunității internaționale a fost focalizată în special asupra tendinței crescânde a diferitelor țări ale lumii de a recurge la restricționarea exporturilor de produse agroalimentare – începând cu creșteri ale taxelor vamale la export și introducerea de noi taxe, și până la impunerea de restricții cantitative, incluzând contingente și prohibiții la export. De altfel, evidențele furnizate de rapoartele de monitorizare a politicilor comerciale pe plan global – elaborate deopotrivă de OMC și de Global Trade Alert (un organism independent de monitorizare) – confirmă cât se poate de clar tendința de creștere a restricțiilor la export în anii de criză și post-criză. În opinia celor mai mulți experți, schimbările intervenite în politicile comerciale ale țărilor, și mai ales exacerbarea restricțiilor la export, au avut o contribuție importantă la creșterea prețurilor produselor agroalimentare și la accentuarea volatilității acestora, cauzând disfuncționalități severe pe piețele internaționale.

Considerentele legate de impactul restricțiilor la export și de interacțiunile dintre diferitele componente ale pieței mondiale a produselor alimentare – și îndeosebi acea componentă care ține de securitatea alimentară – au dat naștere unor acțiuni concertate pe plan internațional, pentru a determina națiunile lumii să-și asume angajamentul de a face excepții din rațiuni umanitare atunci când pun în aplicare restricții la export. Sunt relevante în acest reuniunea G-8 de la Aquila din iulie 2009 și reuniunea la nivel mondial vizând securitatea alimentară de la Roma, din noiembrie 2009. Cu prilejul acestei din urmă reuniuni, toate statele membre ale FAO au convenit să “elimine restricțiile la exportul de alimente sau taxele extraordinare în cazul achizițiilor în scop necomercial, umanitar, să recurgă la consultații și să facă notificări în avans înainte de a impune orice nouă restricție de acest gen” (WTO, 2011c).

După cum rezultă din raportul FAO/OCDE menționat mai sus, și care abordează problemele legate de volatilitatea prețurilor pe piețele agroalimentare, unele dintre țările care au impus restricții la export în perioada 2008-2010 au respectat acest angajament și au exceptat achizițiile de alimente în scop umanitar, inclusiv cele efectuate de Programul Mondial pentru Alimentație al Națiunilor Unite. Dar alte țări nu au făcut asemenea excepții, forțând agențiile cu scop umanitar să cumpere alimente din surse mult mai îndepărtate. Totodată, raportul recomandă întărirea angajamentelor asumate la reuniunile de la Aquila și Roma, solicitând tuturor națiunilor să permită achizițiile în scop umanitar (mai ales de către Programul Mondial pentru Alimentație al ONU) în condițiile exceptării de la

impunerea de restricții la export și/sau de taxe extraordinare, astfel încât alimentele în scop umanitar să poată fi cumpărate, exportate și/sau tranzitate fără nicio prohibiție, restricții sau taxe extraordinare (FAO/OECD, 2011).

În fine, în contextul crizelor globale din domeniul alimentar din perioadele recente, s-au făcut auzite și voci care au acuzat **comerțul internațional** ca fiind la originea acestor crize, pledând pentru limitarea dependenței excesive a țărilor față de comerț în eforturile lor de a asigura securitatea alimentară. Or, majoritatea analiștilor consideră că schimburile comerciale internaționale ca atare nu au constituit cauza acestor crize ci, dimpotrivă, au contribuit la reducerea prețurilor produselor alimentare de-a lungul anilor (datorită concurenței), la creșterea puterii de cumpărare a consumatorilor și, nu în ultimul rând, au generat câștiguri în termeni de eficiență în sfera producției agricole.

Pentru a pune într-o lumină corectă rolul comerțului internațional în sfera agriculturii, sunt necesare unele precizări legate de dimensiunea reală a acestui comerț. Potrivit datelor statistice furnizate de OMC, comerțul cu produse agricole reprezintă mai puțin de 10% din comerțul mondial. Mai mult decât atât, în timp ce o proporție de 50% din producția mondială de bunuri industriale constituie obiectul comerțului internațional, doar 25% din producția mondială agricolă este comercializată la nivel global. În cazul orezului, de exemplu, această cifră scade la 5-7%, determinând ca piața internațională a acestui produs de bază să fie extrem de restrânsă. În plus, din procentajul de 25%, partea preponderentă – de circa două treimi – este deținută de produsele alimentare prelucrate și nu de orez, grâu sau soia, așa cum s-ar putea crede (**WTO, 2011a**). Ca atare, a sugera că soluțiile pentru asigurarea securității alimentare ar consta în diminuarea comerțului și în creșterea autosuficienței, ar echivala cu argumentul că de vină pentru criză ar fi comerțul în sine, ceea ce este dificil de susținut în lumina cifrelor de mai sus.

3. Politicile comerciale și escaladarea prețurilor produselor agroalimentare

3.1 Impactul restricțiilor la export asupra creșterii prețurilor produselor agroalimentare

Țările pot recurge la *bariere comerciale variabile* pentru reducerea volatilității prețurilor interne în raport cu prețurile mondiale, aceste instrumente de politică comercială fiind cunoscute îndeobște ca *politici de izolare a pieței interne de fluctuațiile externe*.⁸ În special tendința crescândă a țărilor în ultimii ani de a introduce măsuri de restricționare a exporturilor de produse agroalimentare – incluzând **taxe vamale** și **prohibiții la export** – a devenit un motiv serios de îngrijorare la scară globală. Intensificarea notabilă a acestor bariere comerciale este confirmată și de ultimele rezultate ale rapoartelor de monitorizare a măsurilor de politică comercială la nivel global elaborate de OMC (vezi **Caseta 1**).

Un studiu publicat sub auspiciile Băncii Mondiale, în iunie 2011, care își propune să cuantifice impactul restricțiilor la export (taxe vamale, prohibiții ș. a.) asupra creșterii prețurilor produselor agroalimentare pe piețele internaționale ajunge la concluzia că măsurile de politică comercială au avut o contribuție substanțială la creșterea prețurilor orezului și grâului, deopotrivă în anii 1972/1974 și 2006/2008 (Martin și Anderson, 2011).⁹ Astfel, 45% din creșterea prețurilor orezului în perioada 2006-2008 și aproape 30% din creșterea prețului grâului se explică prin reacțiile țărilor în termeni de politici comerciale, respectiv, prin modificările intervenite în restricțiile comerciale impuse la frontieră (prin înăsprirea protecției la granițele naționale), la care au recurs țările în încercarea lor de a-și izola piețele interne de majorările inițiale de preț. Același studiu relevă că doar în 2008, schimbările intervenite în protecția orezului explică aproape jumătate din creșterea cu 90% a prețului acestui produs de bază în respectivul an.

După cum apreciază autorii studiului menționat, singurul semn de progres după anii 1972-74 în ceea ce privește promovare politicilor de izolare a piețelor

⁸ S-a dovedit, însă, că dacă toate țările recurg la asemenea măsuri, efectul lor de stabilizare pe plan intern este anihilat din cauza accentuării volatilității prețurilor internaționale, mai ales dacă țările respective sunt jucători majori pe piață, fie în termeni de consum sau de producție (Martin și Anderson, 2011).

⁹ Studiul are în vedere doar orezul și grâul, care sunt cele două produse de bază care au atras cea mai mare atenție din cauza creșterii prețurilor. Potrivit datelor furnizate de Banca Mondială, prețul mondial al orezului a sporit cu 127% în perioada 2005-2008, iar prețul grâului cu 114%.

interne de fluctuațiile prețurilor pe plan extern a fost restrângerea substanțială a înclinației țărilor dezvoltate de a promova asemenea politici. Or, această schimbare de comportament a exercitat asupra pieței orezului un efect stabilizator ne semnificativ, întrucât țările care nu se autodefinesc în OMC ca țări în dezvoltare dețin doar 3% din consumul mondial de orez. Totuși, această schimbare de atitudine s-a dovedit a fi într-o oarecare măsură benefică pentru piața grâului, unde țările, altele decât cele în dezvoltare, dețin 27% din consum. Judecând după aceste ponderi, rezultă cât se poate de clar că prin prisma influenței politicii comerciale asupra stabilității piețelor internaționale – cel puțin în cazul orezului și grâului –, *determinantă este atitudinea țărilor în dezvoltare.*

Acordul privind agricultura, convenit ca rezultat al Runderi Uruguay (1986-1994) și intrat în vigoare odată cu crearea OMC în 1995, a încercat să abordeze unele aspecte de politică comercială din sfera agriculturii, prin interzicerea taxelor variabile la import și a altor politici directe de izolare, ca și prin luarea în considerare a protecției asociate măsurilor care implică prețuri administrate deopotrivă în contextul măsurilor vizând accesul pe piață și al măsurilor de sprijin intern. De altfel, schimbarea de comportament în cazul țărilor dezvoltate în sensul restrângerii politicilor comerciale de izolare a piețelor interne de fluctuațiile externe se explică prin faptul că *Acordul privind agricultura* a implicat angajamente de consolidare a taxelor vamale și a subvențiilor. În schimb, țările în dezvoltare continuă să utilizeze foarte activ măsurile variabile de protecție la granițe, și în special restricțiile la export, datorită faptului că: (i) taxele lor vamale consolidate se situează cu mult peste nivelul taxelor vamale aplicate, având astfel posibilitatea de a majora acestea din urmă, fără să încalce angajamentele asumate în OMC; și (ii) OMC nu dispune de discipline eficace pentru restricționarea măsurilor vizând exporturile de produse agricole (Martin și Anderson, 2011).

Întrucât consolidarea taxelor vamale de import și a subvențiilor în cadrul OMC s-a făcut în cele mai multe cazuri la niveluri aflate cu mult peste cele ale nivelurilor istorice ale taxelor vamale aplicate – chiar și în cazul a numeroase țări dezvoltate –, țările continuă să dispună de suficient spațiu de manevră pentru majorarea taxelor vamale aplicate, fără încălcarea angajamentelor asumate în OMC. În plus, nu se aplică încă discipline eficiente în cadrul OMC vizând restricțiile la export. În absența acestora, comunitatea țărilor membre ale OMC urmează abia de acum încolo să abordeze cealaltă fațetă a acestei probleme – cunoscută drept “politica de ruinare a vecinului”. În opinia specialiștilor Băncii

Mondiale, o soluție adecvată ar fi realizarea unui acord colectiv pentru limitarea dimensiunii utilizării politicilor comerciale de izolare a prețurilor interne (Martin și Anderson, 2011).

3.2 Tipologia, motivațiile și impactul potențial al restricțiilor la exportul de produse agroalimentare

Restricțiile la export pot îmbracă forme variate: taxe vamale și alte taxe la export, restricții cantitative (contingente, prohibiții și licențe de export neautomate) și prețuri minime la export. Iar în măsura în care afectează volumul exporturilor, pot fi considerate drept forme de restricții la export și reducerea scutirilor de la plata TVA pentru exportatori și, desigur, licențele de export neautomate. Restricții pot rezulta și din activitățile întreprinderilor de stat, care comercializează o vastă gamă de produse de bază agricole și cărora le revine o cotă notabilă din comerțul global cu cereale și produse lactate. Puterea de monopol a acestora poate fi utilizată pentru a controla exporturile/importurile și a influența astfel oferta, cererea și prețurile interne (WTO, 2011c). Caseta 1 oferă câteva exemple de restricții la export introduse recent de unele țări.

Restricțiile la export urmăresc atingerea unor **obiective** variate de politică economică, incluzând protecția mediului sau conservarea resurselor naturale, promovarea industriilor naționale de prelucrare din aval, controlul presiunilor inflaționiste și realizarea de venituri fiscale (Kim, 2010).

În ceea ce privește **motivațiile** implementării restricțiilor la export, în literatura de specialitate se face o diferențiere între produsele finale neprocesate și produsele agricole procesate. Restricțiile la exportul produselor care sunt consumate sub formă neprelucrată sunt de fapt măsuri menite a proteja consumatorii și a asigura o ofertă suficientă pentru piața internă. Justificările pentru restricțiile la exportul acestor produse brute includ: securitatea alimentară, puterea de cumpărare scăzută pe plan intern combinată cu prețuri ridicate ale produselor de bază, decalajele mari între recoltele succesive, finanțarea cheltuielilor guvernamentale, iar uneori și rațiuni politice. În cazul restricțiilor aplicate exporturilor de materii prime utilizate ca inputuri în produsele procesate, justificările vizează în special promovarea prelucrării pe plan intern a materiilor prime sau prezervarea mediului; în unele cazuri s-a

argumentat că aceste restricții reprezintă contramăsuri ca reacție la escaladarea taxelor vamale aplicate pe unele piețe.

Caseta 1

Exemple de restricții introduse la exportul de produse agroalimentare, în perioada noiembrie 2009-aprilie 2011

India: prelungirea interdicției la exportul de uleiuri comestibile până la 30 septembrie 2010; interdicția a fost prelungită până la 30 septembrie 2011.

Rusia: interdicția temporară a exporturilor de anumite culturi (grâu, orz, secară și porumb) în perioada 15 august 2010-31 decembrie 2010; prelungirea duratei interdicției până în noiembrie 2011.

Ucraina: introducerea temporară de restricții cantitative și cerințe de autorizare la exportul anumitor produse agricole (grâu, amestec de grâu și secară, porumb, orz, secară și hrișcă) în perioada 4 octombrie 2010 - 31 decembrie 2010.

Ucraina: impunerea de noi cerințe de acordare a licențelor pentru anumite produse agricole, cum ar fi grâu și amestec de grâu și secară, alac, porumb, orz (200.000 tone) secară și hrișcă, din 28 decembrie 2010.

Kirghizstan: introducerea de taxe vamale temporare la exportul anumitor produse agricole.

Macedonia: interdicția temporară a exportului de grâu, amestec de grâu și secară, și făină de grâu.

Moldova: interdicția temporară a exportului de grâu și amestec de grâu și secară.

Serbia: interdicția temporară a exportului de grâu, amestec de grâu și secară, făină de grâu și făină din amestec de grâu și secară; la data de 1 aprilie 2011, înlocuirea parțială a interdicției la exportul de făină cu instituirea unui contingent de export de 11.000 tone/lună.

Vietnam: introducerea de noi proceduri pentru exporturile de orez, stabilind condiții mai stricte privind capacitatea de stocare a depozitelor.

Vietnam: majorarea prețului minim la exportul de brizură de orez (de 25% grad), de până la 445 USD/tonă (FOB) (informație neverificată).

Sursa: WTO (2011c).

Potrivit estimărilor FAO, în perioada 2008-2010, peste 100 țări au inițiat măsuri de restricționare a exporturilor de produse agroalimentare într-o formă sau alta. Iar Programul Mondial pentru Alimentație al Națiunilor Unite estimează la 21 numărul țărilor care au aplicat măsuri de control al exporturilor în prima parte a anului 2011 (WTO, 2011c).

Prin prisma **efectelor restricțiilor la export**, este de subliniat faptul că în special restricțiile aplicate de marile țări furnizoare de produse alimentare în scopul abordării creșterii prețurilor pe plan intern sau al asigurării disponibilului de asemenea produse pe piețele interne *determină o creștere a prețurilor internaționale și fac dificilă asigurarea securității alimentare pe plan global.*

Majoritatea experților sunt de părere că asemenea măsuri nu sunt eficiente pentru controlul creșterii prețurilor produselor alimentare pe plan intern pe termen lung. Pe termen scurt, prohibițiile la export pot contribui la moderarea creșterilor de preț în țările care exportă o parte semnificativă din producția lor internă, dar pe termen lung, acest efect poate fi anihilat mai ales dacă și alte țări iau măsuri similare, afectând astfel prețurile internaționale. Este larg recunoscut faptul că, în general, restricțiile la export conduc la o accentuare a volatilității prețurilor produselor alimentare, iar dincolo de acest aspect, ele afectează în mod disproporționat țările care sunt importatoare nete de produse alimentare.

Caseta 2

***Efectul de domino al restricțiilor la export asupra comerțului internațional
cu produse agroalimentare***

O aecetă prelungită în Australia (care deține o pondere de 12% în exporturile mondiale de grâu) a generat preciumi imenae pe piețele internaționale ale grâului între anii 2000 și 2009. Aproape jumătate din principalii zece exportatori de grâu pe plan mondial au impua reatricții sau prohibiții la export în 2007 în virtutea efectului de domino. O prohibiție la exportul de grâu impuă de Rusia, de exemplu, a determinat Ucraina și Kazahstan să impună, la rândul lor, reatricții la export în vederea protejării piețelor lor interne, iar Argentina să recurgă la majorarea taxelor la export. În primele luni ale anului 2008, prețurile grâului pe piața mondială au creacut cu 72%, ceea ce a avut un efect indirect asupra pieței mondiale a orezului, pe măaură ce consumatorii au început să substituie grâul cu orez. Vietnam și India au început să-și reatricționeze exporturile de orez în 2007, Egiptul a recurs la prohibirea exporturilor sale de orez în ianuarie 2008, China a impua taxe la export, iar în martie 2008, Vietnam și India, alături de Cambodgia, au introduce prohibiții totale sau parțiale ale exporturilor. Importatorii de orez au reacționat imediat prin majorarea cererii lor de import (achiziții în avana, reducerea taxelor vamale, subvenționarea importurilor). Drept rezultat, oferta a acăzut cu 9%, iar cererea a creacut cu 10%, ambele laturi fiind reaponabile pentru circa jumătate din creșterea prețurilor mondiale ale orezului, cu 120-150%.

Efectele perturbatoare ale restricțiilor la export pe piețele mondiale pot avea în contrapartidă un efect perturbator asupra producătorilor autohtoni. Astfel, de exemplu, reatricțiile impuă de Ucraina exporturilor de cereale în octombrie 2010, inițial pentru o perioadă de trei luni, au foat extină ulterior de două ori, până în iunie 2011, fiind înlocuite în iulie 2011 cu taxe la export. Potrivit eatimărilor Asociației Internaționale a comercianților de cereale și furaje (GAFTA), în ianuarie 2011 (la sfârșitul primei faze de reatricții), a rezultat un decalaj între prețurile mondiale ale grâului și prețurile interne (la poarta fermei) de 80-100 USD pe tonă și o pierdere subacventă a veniturilor din agricultură de 2-2,5 miliarde USD.

Sursa: WTO (2011c).

După cum s-a văzut, există mulți factori în spatele volatilității prețurilor mondiale ale produselor alimentare care s-a manifestat în ultimii ani și, implicit, al pericolelor la adresa securității alimentare în țările importatoare de produse alimentare. Cei mai mulți economiști, inclusiv din cadrul OMC, sunt însă de părere că *nu există o penurie alimentară propriu-zisă la nivel global*, problemele ținând doar de *distribuție și de accesibilitate*. Este larg acceptat și argumentul că schimburile comerciale internaționale pot constitui un mijloc sigur și eficient pentru deplasarea produselor alimentare dinspre țările excedentare înspre țările deficitare, inclusiv înspre țările excedentare care se confruntă temporar cu o cerere foarte mare pentru exporturile lor sau cu un deficit pe plan intern din cauza unor factori exogeni, precum condițiile climaterice. Atunci când guvernele restricționează exporturile de alimente, ele interferează cu comerțul, ceea ce poate da naștere unor acțiuni de retorsiune din partea altor guverne. Totodată, asemenea imixțiuni pot afecta propriile lor interese din sfera agriculturii din cauza izolării fermierilor proprii de piețele internaționale, determinând o scădere a interesului acestora pentru creșterea producției interne de alimente (WTO, 2011c). Caseta 2 ilustrează interacțiunile dintre diferitele componente ale pieței mondiale a produselor agroalimentare.

3.3 Carențele disciplinelor OMC în materie de restricții la export. Relevanța negocierilor din Runda Doha

La ora actuală este larg recunoscut faptul că OMC nu dispune de reguli și discipline eficace pentru restricționarea măsurilor de politică comercială care afectează exporturile de produse, în general, și produsele agricole, în particular. De fapt, nu există niciun articol al sistemului comercial multilateral GATT/OMC care să abordeze restricțiile la export *per se*. Regulile comerciale multilaterale interzic utilizarea restricțiilor cantitative deopotrivă la import și export, cu anumite excepții, dar regulile curente nu interzic recurgerea la taxele vamale sau la alte taxe la export.

După cum recunoaște însuși directorul general al OMC, Pascal Lamy, prin prisma regulilor comerciale multilaterale curente există un dezechilibru între strictețea și specificitatea disciplinelor vizând importurile și insuficiența acestora în domeniul exporturilor. De exemplu, anumite prohibiții sau restricții la export, care sunt destinate ameliorării unor penurii critice de alimente sunt permise,

chiar dacă aceste restricții pot afecta țările importatoare (nete) de alimente sau pot genera chiar penurii grave de produse alimentare (WTO, 2011c).

Întrucât impactul restricțiilor la export asupra economiilor naționale este deosebit de complex, nefiind limitat la piața produsului restricționat și nici doar la țara care a impus restricția, aceste restricții preocupă în cel mai înalt grad numeroase țări membre ale OMC.¹⁰

În prezent, problemele referitoare la restricțiile la export constituie obiect al negocierilor din cadrul Rundei Doha, fiind abordate atât în cadrul *negocierilor din domeniul accesului pe piață al produselor neagricole (industriale)*, cât și al *negocierilor din sfera agriculturii*.

În contextul negocierilor vizând **accesul pe piață al produselor neagricole (industriale)**, se manifestă o divergență de interese și poziții ale țărilor membre în legătură cu taxele la export. În unele țări membre există temeri că taxele la export pot fi utilizate în scopul restricționării accesului la materii prime și la inputuri esențiale, în timp ce alte țări argumentează că taxele la export ar constitui instrumente legitime ale dezvoltării economice.

Politicile de export, și mai ales problema restricțiilor la export, sunt abordate și în contextul negocierilor din domeniul **agriculturii**.¹¹ Propunerile făcute de țările membre vizează îmbunătățirea transparenței și a monitorizării, precum și reducerea duratei restricțiilor cantitative la exportul de produse agricole permise în temeiul Articolului XI al GATT-1994¹². Țările în dezvoltare importatoare nete de alimente și țările cel mai slab dezvoltate au propus, la

¹⁰ Eforturile de îmbunătățire a disciplinelor vizând taxele de export se manifestă și în plan bilateral. Astfel, mai multe acorduri comerciale regionale/bilaterale încheiate în ultimii ani stipulează prevederi clare vizând prohibirea taxelor la export, excedând astfel obligațiile convenite prin acordurile multilaterale ale OMC. Exemple în acest sens includ acordurile: NAFTA, UE-Mexic, Australia-Noua Zeelandă sau Japonia-Singapore (Kim, 2010). Pe de altă parte, procesul de accesie la OMC impune câteva discipline țărilor candidate, care completează regulile multilaterale curente. Astfel, mai multe țări care au devenit recent membri ai OMC au acceptat reducerea și/sau consolidarea taxelor lor la export în contextul negocierilor de accesie la OMC (de exemplu, China în 2001; Armenia în 2003; Vietnam în 2007 ș. a.) (WTO, 2010c).

¹¹ Mandatul-cheie care ghidează negocierile curente din sfera agriculturii vizează: (i) îmbunătățirea substanțială a *accesului pe piață* (respectiv, reducerea taxelor vamale); (ii) reducerea graduală până la eliminarea totală a tuturor formelor de *subvenții la export*; și (iii) reducerea considerabilă a *sprrijinului intern* care distorsionează comerțul agricol.

¹² Articolul XI al GATT-1994 reprezintă prevederea-cheie vizând restricțiile la export, întrucât interzice utilizarea restricțiilor netarifare la import și a restricțiilor la export, altele decât taxele vamale, taxele și alte impuneri. Articolul permite, însă, excepții de la această interdicție, printre altele, în cazul în care "prohibițiile/restricțiile la export sunt instituite *temporar* pentru a preveni/atenua *penuriile critice de alimente*". Totodată, *Acordul OMC privind agricultura* stabilește reguli adiționale privind prohibițiile și restricțiile cantitative la exportul de alimente, cerând ca atunci când sunt instituite, să fie luate în considerare efectele lor asupra *securității alimentare* a țărilor importatoare. De asemenea, Acordul cere ca, înainte de a fi aplicate, asemenea măsuri să fie *notificate în scris* (în avans), iar țările să fie pregătite pentru consultații, la cererea oricărei alte țări care are un interes substanțial ca importator. Aceste cerințe de notificare au fost respectate mai recent de Macedonia, Moldova, Republica Kirghizstan și Ucraina.

rândul, lor discipline privitoare la restricțiile la export care afectează importurile lor de alimente. Aceste țări doresc ca importurile lor de produse alimentare să nu fie supuse prohibițiilor sau restricțiilor; de asemenea, doresc ca achizițiile și transportul de alimente efectuate în scop umanitar de către agențiile relevante ale ONU să nu cadă sub incidența restricțiilor.

În mod cert, o mai severă monitorizare în cadrul OMC a tuturor formelor de restricții la export – similară celei care se aplică restricțiilor la import – ar conferi politicilor comerciale din sfera agriculturii mai multă transparență.

Întrucât Runda Doha se află în blocaj (din iulie 2008) – din cauza divergențelor de poziții privind reducerea taxelor vamale la produsele industriale, și nu a agriculturii, cum s-ar putea crede –, pachetul de reforme din sfera agriculturii este ținut ostatic atât timp cât se menține impasul în celelalte domenii de negociere, știut fiind faptul că finalizarea rundei presupune încheierea negocierilor în toate domeniile.

În aceste condiții, analiștii Băncii Mondiale consideră că pentru atenuarea impactului negativ al restricțiilor la export asupra țărilor importatoare, soluția adecvată ar fi asumarea unor discipline autoimpuse, respectiv, realizarea unui acord colectiv pentru limitarea utilizării restricțiilor la export ca instrument de politică comercială de izolare a piețelor interne (Martin și Anderson, 2011). Și în opinia specialiștilor OMC, atenuarea impactului negativ al restricțiilor la export asupra țărilor importatoare ar presupune asumarea unor discipline autoimpuse, în spiritul angajamentelor de înghețare asumate de G-20 și de APEC, dar și o colaborare multilaterală mai strânsă între toate țările lumii (WTO, 2011c).

Oricum, este de așteptat ca cele mai recente episoade de creștere a prețurilor produselor alimentare – din 2006/2008 și din nou în 2010/2011 – să convingă țările membre ale OMC să abordeze cu mai multă determinare acest subiect. Un prim pas încurajator în această direcție a fost făcut la reuniunea miniștrilor agriculturii ai G-20 de la Paris din iunie 2011, unde a fost adoptat un plan de acțiune în vederea mai bune gestionări a volatilității prețurilor alimentelor (G-20, 2011). Miniștrii agriculturii au convenit să elimine restricțiile sau taxele extraordinare la export în cazul produselor alimentare achiziționate în scop umanitar, necomercial, și să se abțină de la impunerea lor în viitor. Cu alte cuvinte, miniștrii agriculturii ai G-20 au încercat să salveze de restricțiile la export măcar livrările asociate Programului Mondial pentru Alimentație al

Națiunilor Unite. Totodată, au reiterat nevoia încheierii cu succes a Rundei Doha, considerată a fi în beneficiul tuturor țărilor, și mai ales al țărilor în dezvoltare.

Desigur, aceste soluții nu reprezintă decât paleative pe termen scurt. Ele nu rezolvă în esență problemele ridicate de impactul negativ al politicilor comerciale – în speță al restricțiilor la export – asupra țărilor importatoare și nu atenuază nici riscurile asociate securității alimentare în plan global.

Soluțiile pe termen lung sunt strâns legate de reformarea din temelie a politicilor comerciale din sfera agriculturii. Și deși este larg recunoscut faptul că Runda Doha dispune de potențialul de a genera o reformă atât de necesară, la nivelul țărilor membre ale OMC nu s-a conturat încă un răspuns coerent la întrebarea dacă integrarea globală prin intermediul comerțului este benefică sau dăunătoare pentru agricultură – dilemă care de altfel a dominat negocierile comerciale multilaterale din cadrul Rundei Doha încă de la declanșarea lor în 2001. Țările continuă să fie dezbinat atunci când trebuie să decidă dacă produsele agricole pot fi asimilate produselor industriale, precum îmbrăcămintea, încălțăminte sau anvelopele, și dacă aceste produse ar trebui să cadă sub incidența aceluiași regim comercial ca produsele industriale. Sau, altfel spus, dacă sectorul agricol ar trebui expus aceluiași grad de concurență ca celelalte sectoare economice. Țările care exportă produse agricole în mod eficient consideră că o asemenea abordare este cât se poate de justificată, în timp ce numeroase alte țări susțin contrariul, acestea din urmă argumentând că agricultura de subsistență intensivă în forță de muncă sau producția pentru consumul local nu ar putea concura pe piețele libere cu produsele generate de sistemele agricole intensive în capital (WTO, 2011a).

Lipsa unui consens cu privire la rolul comerțului internațional în sfera produselor agricole explică, de altfel, **compromisul** privind specificitatea agriculturii la care au ajuns în cele din urmă membrii OMC, compromis care a fost consfințit în corpul de reguli și discipline multilaterale. Să remarcăm, însă, că acest compromis în materie de agricultură și-a făcut intrarea în sistemul OMC cu o întârziere de circa 50 de ani în raport cu produsele industriale și a reușit, totodată, să impună un statut diferit comerțului cu produse agricole.¹³ Astfel, de

¹³ Abia cu prilejul Rundei Uruguay (1986-1994) s-a făcut un pas important în direcția includerii agriculturii în sistemul de reguli și discipline multilaterale, prin convenirea *Acordului privind agricultura*. Acesta introduce un anumit grad de disciplină și previzibilitate în contextul unei liberalizări limitate a comerțului agricol și conține angajamentul membrilor OMC de a relua periodic negocierile multilaterale în domeniu.

exemplu, subvențiile la export, care sunt complet prohibite în cazul produselor industriale, ar urma să fie eliminate în sfera agriculturii abia acum, în Runda Doha. Mai mult decât atât, în timp ce în cazul produselor industriale subvențiile care distorsionează comerțul pot fi atacate în mod legal în OMC, numeroase subvenții din sfera agriculturii care distorsionează comerțul și-au găsit refugiu într-o serie de prevederi și derogări care asigură un statut special produselor agricole. Iar în timp ce în cazul produselor industriale media ponderată a taxelor vamale la nivel mondial este de circa 8%, în agricultură aceasta este de 25%, fără a mai pune la socoteală vârfurile tarifare, care pot ajunge în agricultură și la 1.000% (WTO, 2011a).

Acestea sunt de altfel motivele reale pentru care, abordând crizele repetate din domeniul produselor alimentare din perspectiva mai largă a politicilor comerciale, directorul general al OMC, Pascal Lamy, declara în august 2011 că (cităm): "Lumea mai are încă un lung drum de parcurs până când va reuși să elaboreze un cadru coerent de politică comercială vizând comerțul internațional cu produse agricole" (WTO, 2011a). Iar această opinie este întru totul întemeiată dacă avem în vedere modul anevoios în care s-au derulat negocierile comerciale multilaterale din actuala Rundă Doha.

4. Concluzii

✓ Creșterea prețurilor produselor agroalimentare și accentuarea volatilității acestora pe piețele internaționale și, implicit, pericolele generate la adresa securității alimentare globale constituie o problemă deosebit de complexă, cu multe dimensiuni, care țin atât de agricultură, cât și de alte domenii neagricole, implicând deopotrivă aspecte pe termen scurt și pe termen lung.

✓ Numeroși factori contribuie la escaladarea prețurilor produselor agroalimentare și la apariția crizelor alimentare globale recurente, incluzând: creșterea populației globului, stocurile de cereale în scădere, schimbările climaterice, majorarea prețurilor la țiței, biocombustibilii, speculațiile financiare și, nu în ultimul rând, schimbările intervenite în planul politicilor comerciale.

✓ În ultimii ani, atenția comunității internaționale a fost focalizată în special asupra tendinței crescânde a țărilor de a recurge la restricționarea

exporturilor de produse agroalimentare sub diferite forme: creșteri ale taxelor vamale la export și introducerea de noi taxe, impunerea de restricții cantitative, incluzând contingente și prohibiții la export.

✓ Evidențele furnizate de rapoartele de monitorizare a politicilor comerciale pe plan global confirmă cât se poate de clar tendința de proliferare a restricțiilor la exportul de produse agroalimentare în anii de criză și post-criză. Exacerbarea acestor restricții a avut o contribuție importantă la creșterea prețurilor produselor agroalimentare și la accentuarea volatilității acestora. La ora actuală este, însă, larg recunoscut faptul că OMC nu dispune de reguli și discipline eficace pentru îngrădirea măsurilor de politică comercială care afectează exporturile de produse, în general, și produsele agricole, în particular.

✓ Temerile vizând impactul negativ al restricțiilor la export și interacțiunile dintre aceste măsuri și diferitele componente ale pieței mondiale a produselor alimentare, și îndeosebi componenta legată de securitatea alimentară, au dat naștere unor acțiuni concertate pe plan internațional în vederea atenuării disfuncționalităților severe pe piețele internaționale. Printre cele mai relevante acțiuni se numără decizia miniștrilor agriculturii ai G-20 (din 2011) de a elimina restricțiile sau taxele extraordinare la exportul produselor alimentare achiziționate în scop umanitar și, respectiv, de a se abține de la impunerea de noi restricții în viitor. Dar, aceste soluții nu reprezintă decât paleative, întrucât nu atacă rădăcina problemelor asociate cu impactul negativ al restricțiilor la export asupra țărilor importatoare și nu atenuază nici riscurile asociate securității alimentare în plan global.

✓ Soluțiile reale pe termen lung sunt legate de reformarea din temelii a politicilor comerciale din sfera agriculturii. Și deși este larg recunoscut faptul că Runda Doha dispune de potențialul de a genera o asemenea reformă, negocierile comerciale sunt blocate din 2008. Rămâne de văzut dacă țările membre ale OMC vor da dovadă de voință politică pentru încheierea cu succes a acestor negocieri.

✓ În timp ce reforma regulilor și disciplinelor comerciale multilaterale și mai buna funcționare a comerțului mondial cu produse agroalimentare – în perspectiva încheierii cu succes a Runderi Doha – reprezintă componente esențiale ale unui sistem îmbunătățit de securitate alimentară, politicile comerciale din sfera agriculturii nu pot garanta și îmbunătățirea politicilor interne din sfera agriculturii. Managementul pământului, al resurselor naturale și de apă, drepturile de proprietate, depozitarea, energia, transporturile și rețelele

de distribuție, sistemele de credit, ca și știința și tehnologia – reprezintă tot atâtea aspecte-cheie ale unei politici agricole eficiente și ale unui sistem de securitate alimentară performant. Politica comercială își are, fără îndoială, locul în acest angrenaj, dar nu poate în sine rezolva toate provocările din domeniul agriculturii.

Bibliografie

FAO/OECD (2011), Price Volatility in Food and Agricultural Markets: Policy Responses, Policy Report, including contributions by IFAD, IMF, UNCTAD, WFP, the World Bank, the WTO, IFPRI and the UN HLTF, 2 June 2011.

G-20 (2010), The G20 Seoul Summit Leaders' Declaration, November 11-12, 2010.

G-20 (2011), Ministerial Declaration, Action Plan on Food Price Volatility and Agriculture, Meeting of G20 Agriculture Ministers, Paris, 22 and 23 June 2011.

Kim, J. (2010), Recent Trends in Export Restrictions, OECD Trade Policy Working Papers, No. 101, OECD Publishing, Paris.

Martin, W., Anderson, K. (2011), Export Restrictions and Price Insulation during Commodity Price Booms, Policy Research Working Paper 5645, The World Bank, May, Washington D.C.

Oxford Analytica (2011), Food Prices to Stay Firm Despite Recent Moderation, August 26.

The World Bank (2011), Global Economic Prospects, Maintaining Progress Amid Turmoil, Volume 3, June 2011, The World Bank, Washington D.C.

WTO (2011a), International Trade – A Vital Component of the Food Security Picture, **WTO NEWS: SPEECHES** - DG Pascal Lamy, 30 August 2011, Geneva.

WTO (2011b), WTO Scales Back Its Trade Forecast to 5,8% as Downside Risks Build, WTO PRESS RELEASES, PRESS/641, 23 September 2011, Geneva.

WTO (2011c), Report to the TPRB from the Director-General on Trade-Related Developments, Trade Policy Review Body, WT/TPR/OV/W/5, 9 June 2011, Geneva.